

(i) Printed Pages : 7 Roll No.

(ii) Questions : 9 Sub. Code :

1	1	2	1	5
---	---	---	---	---

Exam. Code :

5	0	0	4
---	---	---	---

**Bachelor of Arts (FYUP) 4th Semester
(2056)**

ECONOMICS

Paper : Money & Banking (In all Mediums)

Time Allowed : 3 Hours]

[Maximum Marks : 90

Note :- Attempt **five** questions in all, including Question No. 1, which is compulsory. Select **one** question each from the remaining four Units. Each short-answer type question in Q. No. 1 carries **2** marks while each long question in Units I – IV carries **18** marks.

1. Explain any **nine** of the following short-answer type questions in about **25-30** words each:

(a) Define money.

(b) Out of money & near-money assets—which is more liquid and why?

(c) Primary functions of money.

- (d) Implications of emergence of digital currency for Indian economy.
- (e) Explain Fisher's equation.
- (f) Define liquidity trap.
- (g) Distinguish between central bank & commercial bank.
- (h) Targets of monetary policy.
- (i) Autonomy of Reserve Bank of India.
- (j) Agency functions of a commercial bank.
- (k) Structure of cooperative banking in India.
- (l) Define Non-Banking Financial Institutions (NBFIs).

UNIT—I

- 2. Define near-money assets and explain its types. Bring out the similarities & dissimilarities between money & near-money assets.
- 3. Discuss the various functions of money.

UNIT—II

- 4. Critically evaluate the Keynesian Liquidity Preference theory.
- 5. Explain the components and determinants of money supply.

UNIT—III

- 6. Write a detailed note on Banking Sector Reforms in India since 1991.
- 7. Explain the main functions of a central bank.

UNIT—IV

8. Explain the process of credit creation by the commercial banks. What are its main limitations?
9. Write a detailed note on the structure and role of Non-banking Financial Institutions (NBFIs) in India's economic development. How does the RBI regulate them?

(हिन्दी माध्यम)

नोट :- प्रश्न संख्या 1 (अनिवार्य) सहित कुल पाँच प्रश्नों के उत्तर दें। शेष चार यूनिटों से प्रत्येक में से एक प्रश्न चुनें। प्रश्न संख्या 1 में प्रत्येक लघु-उत्तर प्रश्न के 2 अंक हैं, जबकि यूनिट I से IV प्रत्येक में दीर्घ प्रश्न के 18 अंक हैं।

1. निम्नलिखित में से किन्हीं नौ लघु-उत्तर प्रश्नों की व्याख्या लगभग 25-30 शब्दों में कीजिए :
 - (a) मुद्रा को परिभाषित कीजिए।
 - (b) मुद्रा और निकट-मुद्रा परिसंपत्तियों में से कौन सी अधिक तरल है और क्यों?
 - (c) मुद्रा के प्राथमिक कार्य।
 - (d) भारतीय अर्थव्यवस्था पर डिजिटल मुद्रा के उद्भव के प्रभाव।
 - (e) फिशर के समीकरण की व्याख्या कीजिए।
 - (f) तरलता जाल को परिभाषित कीजिए।

- (g) केंद्रीय बैंक और वाणिज्यिक बैंक में अंतर स्पष्ट कीजिए।
- (h) मौद्रिक नीति के लक्ष्य।
- (i) भारतीय रिजर्व बैंक की स्वायत्तता।
- (j) वाणिज्यिक बैंक के एजेंसी कार्य।
- (k) भारत में सहकारी बैंकिंग की संरचना।
- (l) गैर-बैंकिंग वित्तीय संस्थानों (एनबीएफआई) को परिभाषित करें।

यूनिट-I

2. निकट-मुद्रा परिसंपत्तियों को परिभाषित करें और उनके प्रकारों की व्याख्या करें। मुद्रा और निकट-मुद्रा परिसंपत्तियों के बीच समानताएं और असमानताएं स्पष्ट करें।
3. मुद्रा के विभिन्न कार्यों पर चर्चा करें।

यूनिट-II

4. कीन्स के तरलता वरीयता सिद्धांत का आलोचनात्मक मूल्यांकन करें।
5. मुद्रा आपूर्ति के घटकों और निर्धारकों की व्याख्या करें।

यूनिट-III

6. 1991 से भारत में बैंकिंग क्षेत्र सुधारों पर एक विस्तृत टिप्पणी लिखें।
7. केंद्रीय बैंक के मुख्य कार्यों की व्याख्या करें।

ਯੂਨਿਟ-IV

8. ਵਾਧਿਕ ਬੈਂਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਠਾਣ ਸ੍ਰਜਨ ਕੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਯਾ ਕੀ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ ਕਰੋ। ਇਸਕੀ ਮੁਖ੍ਯ ਸੀਮਾਂ ਕ੍ਯਾ ਹੈਂ?
9. ਭਾਰਤ ਕੇ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਮੇਂ ਗੈਰ-ਬੈਂਕਿੰਗ ਵਿਧੀ ਸੰਸਥਾਨੋਂ (ਏਨਬੀਏਫਆਈ) ਕੀ ਸੰਰਚਨਾ ਔਰ ਭੂਮਿਕਾ ਪਰ ਵਿਸ੍ਰੁਤ ਟਿਪ੍ਪਣੀ ਲਿਖਿਏ। ਆਰਬੀਆਈ ਇਨ੍ਹੇਂ ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵਿਨਿਯਮਿਤ ਕਰਤਾ ਹੈ?

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ :- ਕੁੱਲ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰੋ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 1 ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਚਾਰ ਯੂਨਿਟਾਂ ਤੋਂ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਚੁਣੋ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 1 ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਛੋਟੇ-ਉੱਤਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 2 ਅੰਕ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਯੂਨਿਟ I-IV ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਲੰਬੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 18 ਅੰਕ ਹਨ।

1. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨੌਂ ਛੋਟੇ-ਉੱਤਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਲਗਭਗ 25-30 ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਝਾਓ :
 - (a) ਮੁਦਰਾ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ।
 - (b) ਮੁਦਰਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਅਤੇ ਨੇੜੇ-ਮੁਦਰਾ ਦੀਆਂ ਸੰਪਤੀਆਂ, ਵਿੱਚ ਕਿਹੜਾ ਵਧੇਰੇ ਤਰਲ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਉਂ ?
 - (c) ਮੁਦਰਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕਾਰਜ।
 - (d) ਭਾਰਤੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਲਈ ਡਿਜੀਟਲ ਮੁਦਰਾ ਦੇ ਉਭਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ।
 - (e) ਫਿਸ਼ਰ ਦੇ ਸਮੀਕਰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

- (f) ਤਰਲਤਾ ਜਾਲ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ।
- (g) ਕੇਂਦਰੀ ਬੈਂਕ ਅਤੇ ਵਪਾਰਕ ਬੈਂਕ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਕਰੋ।
- (h) ਮੁਦਰਾ ਨੀਤੀ ਦੇ ਟੀਚੇ।
- (i) ਭਾਰਤੀ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਦੀ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ।
- (j) ਇੱਕ ਵਪਾਰਕ ਬੈਂਕ ਦੇ ਏਜੰਸੀ ਕਾਰਜ।
- (k) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਹਿਕਾਰੀ ਬੈਂਕਿੰਗ ਦਾ ਢਾਂਚਾ।
- (l) ਗੈਰ-ਬੈਂਕਿੰਗ ਵਿੱਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ (NBFIs) ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ।

ਯੂਨਿਟ-I

2. ਨੇੜੇ-ਮੁਦਰਾ ਦੀਆਂ ਸੰਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰੋ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। ਮੁਦਰਾ ਅਤੇ ਨੇੜੇ-ਮੁਦਰਾ ਦੀਆਂ ਸੰਪਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ।
3. ਮੁਦਰਾ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।

ਯੂਨਿਟ-II

4. ਕੀਨੇਸ਼ੀਅਨ ਤਰਲਤਾ ਤਰਜੀਹ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰੋ।
5. ਮੁਦਰਾ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਦੇ ਘਟਕਾਂ ਅਤੇ ਨਿਰਧਾਰਕਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

ਯੂਨਿਟ-III

6. 1991 ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬੈਂਕਿੰਗ ਖੇਤਰ ਸੁਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।
7. ਕੇਂਦਰੀ ਬੈਂਕ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।

ਯੂਨਿਟ-IV

8. ਵਪਾਰਕ ਬੈਂਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਸਿਰਜਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
ਇਸ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਸੀਮਾਵਾਂ ਕੀ ਹਨ ?
9. ਭਾਰਤ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਬੈਂਕਿੰਗ ਵਿੱਤੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ (NBFIs)
ਦੀ ਬਣਤਰ ਅਤੇ ਭੂਮਿਕਾ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਨੋਟ ਲਿਖੋ। RBI ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ
ਕਿਵੇਂ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ?